

Asia: VN/18557/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne julkisen sosiaalihuollon sosiaalipalvelun toteutuksen tehtävän käyttöoikeuden laajentamisesta palvelun järjestämisessä syntyviin asiakastietoihin (14 §)?

Käyttöoikeuden laajentaminen on perusteltua erityisesti palvelun toteuttajan ja järjestäjän yhteisten tavoitteiden ja suunnitelmien yhtenäistämiseksi. Nämä mahdollistavat myös asiakaslähtöisen toiminnan sekä sujuvoittavat palveluprosesseja. Käyttöoikeudet tulisivat kuitenkin rajata riittäviin ja tarpeenmukaisiin tietoihin. Palvelun toteuttamisen ammattihenkilöiden ei tule saada käyttöönsä kuin palvelun toteuttamiseen liittyvät riittävät tiedot.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Onko asetusluonnoksessa tunnistettu oikein, mitä yhteiset palvelut voivat olla (17 ja 18 §)?

Ei. Perustelee: [Asetusluonnoksesta ei saa selkeää kuvaa siitä, miten sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut ja monialaisen yhteistyön palvelut ovat eroteltu, tämä kaipaaisi vielä täsmennystä, jotta työntekijöiden käyttöoikeudet voidaan ratkaista. Nykyinen sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö ei tunne kaikkia työmuotoja, kuten terveysosiaalityö, jossa on tehty ns integroitua kokonaisuutta jo 100 vuotta, jossa molempien (sekä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon) asiakasrekisterien käyttöoikeudet edistäisivät erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden palvelutarpeiden arvioimisen sujuvuutta sekä nopeuttaisi asiakkaiden palveluihin pääsyä. Terveysosiaalityö kuuluu terveydenhuollon palvelutehtävää, mutta terveysosiaalityössä tehdään myös palvelutarpeenarviointeja yhteistyönä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Asiakkuus ei aina johda sosiaalihuollon palveluihin, vaan sairastuneiden asiakkaiden pääasiallinen palveluntarve voi löytyä terveydenhuollon palveluista, Kelan - tai työeläkelaitoksien kuntoutuspalveluista ja etuuksista sekä kolmannen sektorin, järjestöjen ja tapaturvavakuutusjärjestelmän palveluista. Terveysosiaalityössä arvioidaan kuitenkin näiden palveluiden ja sosiaalipalveluiden tarvetta sekä viedään prosessia eteenpäin, erityisesti psykiatrian palveluissa terveysosiaalityö on kiinteästi osana mielenterveys- ja päihdepalveluiden asumispalveluiden ja kuntoutuspalveluiden arvioinnissa. Terveydenhuollon sosiaalityön rooli olisi tärkeä tunnistaa myös tässä asetuksessa. Asetuksen mukainen jaottelu yhteisten palveluiden sekä erikseen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden välisen yhteistyön palveluihin ja heidän

asiakastietojen käyttöoikeuksiin saattaa rajata tai jättää huomioimatta jotakin oleellista erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden tilanteeseen nähden.]

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko terveydenhuollon käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin tarkoituksenmukaiset (17 §)

Kyllä. Perustelee: [Käyttöoikeudet ovat riittävät ja tarkoituksenmukaiset. Yhteisissä palveluissa on tärkeää, että asiakkaan asiat hoidetaan perusteellisesti, kattavasti ja sujuvasti. Haastavinta on erottaa, mikä on sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistä palvelua ja mikä on monialaista yhteistyön palvelua.]

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko sosiaalihuollon käyttöoikeudet potilastietoihin tarkoituksenmukaiset (18 §)

Kyllä. Perustelee: [Keskeistä on se, että asiakas saa hoidettua mahdollisimman laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeensa yhdessä asioimispisteessä. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota siihen, että palvelupisteissä on sosiaali- ja terveydenhuoltolakien edellyttämä ammattihenkilöstö palvelua toteuttamassa.]

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko ehdotus luovutusluvan kohdentamisesta asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävä ja selkeä?

Ei. Perustelee: [Asetuksessa tulisi huomioida erityisryhmien tarpeet. Lisäksi asiakkaalla tulisi riittävät tiedot siitä, mihin rekisteriin ja mitä yksilöityjä asiakastietoja hänestä kerätään, jotta voi antaa luvan sekä ymmärtää niiden vaikutuksen.]

Luovutusluvan kohdentaminen. Mahdollistaako luovutusluvan kohdentaminen asiakkaan tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla?

Kyllä. Perustelee: [Jos asiakas saa riittävän informoinnin ja ymmärrettävästi sekä ammattihenkilökunnalla on riittävä osaaminen. Erityistä suojelua asetuksessa tulisi huomioida asiakasryhmiin, jotka eivät kykene ymmärtämään luovutusluvan mukaisten tietojen antamisen vaikutuksia sekä kenelle niitä antavat.]

Luovutusluvan kohdentaminen. Vastaako luovutusluvan kohdentaminen sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tarpeita?

Kyllä. Perustelee: [Ammattityöntekijän vastuulle jää toteuttaa muu yhteistyö eri ammattilaisten välille eikä asiakkaiden asioiden yhteinen hoitaminen saisi jäädä koskaan pelkästään tietojen luovutuksen varaan, paitsi kiireellisissä, välttämättömien toimien tilanteessa. Ammattihenkilöitä sitoo myös vaitiolovelvollisuus. Asetuksessa tulisi kiinnittää huomioita siihen, että ammattihenkilöillä on riittävät ja välttämättömät tiedot ja käyttöoikeudet ovat rajattu työtehtävien mukaan.]

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko luovutusluvan mukainen lupien kohdentaminen toteutettavissa esitetyllä tavalla asiakas- ja potilastietojärjestelmiin (huomioiden sekä uusien tietorakenteiden mukaisesti tallennetut tiedot että aiemmin tallennetut tiedot)

Kyllä. Perustelee:

Arvionne asetuksen mukaisen luovutusluvan tietojärjestelmätoteutukseen tarvittavasta ajasta ja kustannuksista:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

Kyllä. Perustelee: [Terveydenhuollon sosiaalityön paikka on rakenteilla eri tavalla eri hyvinvointialueilla. Osassa se ollaan sijoittamassa sosiaalihuollon palvelutehtävää ja osassa terveydenhuollon palvelutehtävää, tämä tulisi huomioida asetuksessa, jotta terveydenhuollossa toimivien sosiaalihuollon ammattihenkilöillä on riittävät ja tarpeelliset tiedot käytössä työtehtävää hoitaessa, kun työ pääasiallisesti sivuaa molempia palvelutehtäviä integroivasti. Sote -lainsäädännön perustehtävänä on ollut yhdenmukaistaa asiakkaille annettavia palveluita ja nyt terveydenhuollon sosiaalityön osalta ollaan menossa toiseen suuntaan.]

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan synn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

Kyllä. Perustelee: [Terveydenhuollon sosiaalityön paikka on rakenteilla eri tavalla eri hyvinvointialueilla. Osassa se ollaan sijoittamassa sosiaalihuollon palvelutehtävää ja osassa terveydenhuollon palvelutehtävää, tämä tulisi huomioida asetuksessa, jotta terveydenhuollossa toimivien sosiaalihuollon ammattihenkilöillä on riittävät ja tarpeelliset tiedot käytössä työtehtävää hoitaessa, kun työ pääasiallisesti sivuaa molempia palvelutehtäviä integroivasti. Sote -lainsäädännön perustehtävänä on ollut yhdenmukaistaa asiakkaille annettavia palveluita ja nyt terveydenhuollon sosiaalityön osalta ollaan menossa toiseen suuntaan.]

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan synn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

Ei. Perustelee: [Asetuksessa voisi mainita myös vakavan psyykkisen sairauden, jotta esimerkiksi psykoottisen potilaan asuminen saadaan turvatuksi sairaalajakson päättymisen jälkeen]

Potilastietojen erityissuojaus. Kannatatteko esitettyjä laajennoksia erityissuojaukseen?

Kyllä. Perustelee: [Erityissuojaus on tarpeen esitetyllä laajennetulla tavalla asiakkaiden yksityisyyden suojaamiseksi.]

Muita kommentteja asetusluonnoksesta:

Terveyssosiaalityö pitäisi mainita omana kohtanaan/ palvelutehtävänä Asetuksen 3§ terveydenhuollon palveluissa. Eli ehdotamme, että lisättäväksi luettelon omaksi kohdaksi: Terveydenhuollossa toimivat sosiaalihuollon ammattihenkilöt (terveyssosiaalityöntekijät).

Asetuksessa tulee kiinnittää huomiota siihen, mitä ammattinimikkeitä käytetään, jotta ei lainsäädännöllä rajata jotakin oleellisia käyttöoikeuksia pois, kuten terveydenhuollossa toimivat sosiaalityöntekijät vai terveydenhuollossa toimivat sosiaalihuollon ammattihenkilöt (joka pitää sisällään myös terveydenhuollossa toimivat sosiaaliohjaajat). Asetuksessa tulee huomioida että käyttöoikeudet ovat rajattu työtehtävien ei ammattinimikkeiden mukaan.

Terveyssosiaalityön lainsäädännöllinen jäsentymättömyys aiheuttaa haasteita ja tämä tulisi korjata mahdollisemman pian, jotta ei aiheuteta lainsäädännöllä haittaa erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden asioiden hoitamisessa sekä heidän palvelutarpeiden arvioimisessa.

Hornborg Sirpa
Terveyssosiaalityöntekijät ry - Terveyssosiaalityö ry